

**Наставно-научном Већу Филозофског факултета
Одељењу за историју Филозофског факултета**

Београд, 27. фебруар 2014.

Реферат о завршеној докторској дисертацији "*Кратка Историја патријарха Никифора – историјска анализа дела*" докторанда Драгољуба Марјановића

Изабрани у Комисију за оцену и одбрану докторске дисертације докторанда Драгољуба Марјановића под називом "*Кратка Историја патријарха Никифора – историјска анализа дела*" на седници Наставно-научног Већа Филозофског факултета Универзитета у Београду одржаној 20. фебруара 2014. године, имамо част да поднесемо следећи **Реферат о завршеној докторској дисертацији.**

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

Кандидат **Драгољуб Марјановић**, дипломирани историчар, рођен је 30. јула 1980. године у Београду. Прву половину основне школе завршио је у Интернационалној школи на енглеском језику у Техерану, Иран, други део основне школе и гимназију у Београду. Ожењен је и отац двоје деце. Дипломирао је на Катедри за историју Византије Одељења за историју 19. фебруара 2007. године, одбранивши дипломски рад *Српска црква и Цариградска патријаршија од 1341. до 1375. године*, који је вреднован оценом – 10 (десет). Рад је освојио награду *Старац Исаија* коју додељује Центар за црквене студије, као најбољи из области црквене историје у 2007. години. Докторске студије историје уписао је школске 2007 – 2008. године на Катедри за историју Византије Филозофског факултета у Београду. Запослен је као истраживач сарадника на Филозофском факултету у Београду при Семинару за византологију као сарадник на пројекту *Хришћанска култура на Балкану у средњем веку: Византијско царство, Срби и Бугари од 9. до 15. века (177015)*. Објавио је више радова, међу њима и следеће:

- "*Breviarium Historicum*" of the Patriarch Nikephoros of Constantinople. Some Remarks on Literary Aspects of the Work, in: Cogito, Scribo, Spero, Auxiliary Historical Sciences in Central Europe at the Outset of the 21st Century, Pontes Series No. II, (eds.) M. B. Kotari, J. Zouhar, Hradec Králové 2012, 165 - 175.

- Дијалог преподобног Паисија Великог и цара Константина Великог или: о преимућству монашког живота над василијом, *Свети цар Константин и Хришћанство I*, ур. Д. Бојовић, Ниш 2013, 165 – 176.

- „Срби, мој народ, Христови су, не папини“ – Однос светог Саве према папству 13. века у светлу једног новог апокрифа, *Осам векова манастира Милешева I*, Милешева 2013, 45 – 59.

Предлог теме докторске дисертације кандидат је успешно одбранио 11. фебруара 2010. године пред Комисијом коју су сачињавали проф. др Радивој Радић, проф. др Татјана Суботин-Голубовић и доц. др Ђорђе Бубало. Одлукама Наставно-научног већа Филозофског факултета и Универзитета у Београду докторанду Драгољубу Марјановићу је одобрен рад на теми "*Кратка Историја патријарха Никифора – историјска анализа дела*".

2. Предмет и циљ дисертације

Предмет дисертације "*Кратка Историја патријарха Никифора – историјска анализа дела*" докторанда Драгољуба Марјановића јесте свеобухватна анализа историјских околности и времена у којима је дело настало, садржаја и наративних техника којима је цариградски патријарх Никифор преносио сопствене идеје и поруке, као и упоређивање овог значајног историјског дела са другим историјским списом овог периода, Теофановом Хроником. Детаљно истраживање имало је за циљ квалитативно вредновање Никифорове *Кратке Историје* како у историографском тако и у књижевном погледу на начин на који то до сада није рађено у науци. Оригинални резултати истраживања у великој мери мењају важећу представу у науци о овом византијском историјском делу, основним идејама аутора, његовим политичким ставовима – подједнако у погледу световен историје као духовних превирања унутар цариградске цркве у 7. и 8. веку – као и о Никифоровој специфичној и помало неочекиваној оцени најзначајнијих историјских личности овог доба.

3. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

Кандидат је у изради докторске дисертације у потпуности потврдио почетне хипотезе, међу којима су најважније следеће:

- „*Кратка Историја*“ патријарха Никифора представља сажети приказ византијске историје од 602 до 769 године, од смрти цара Маврикија до описа венчања цара Лава IV са Ирином. Дело се условно може поделити на два дела. Први део, без увода, фактички почиње описом свргавања цара Фоке и доласка на власт Ираклија 610. године и састоји се од 32 поглавља. У 33 поглављу је кратко забележена смрт цара Констанса II, без описа његове владавине. Други део почиње са 34 поглављем и 668 годином, доласком на власт Константина IV и цео спис се завршава са поглављем 88 односно 769. годином.
- У „*Краткој Историји*“ не постоје поуздани подаци када је Никифор писао своје дело, да ли пре ступања на патријарашки трон Цариградске цркве, у току патријарховања или касније, након абдикације.
- Никифор је био у државној, царској служби од 780. до 797. године. Повлачи се у усамљеништво, неку врсту монашког живота, мада се не монаши. Ова фаза Никифоровог живота обухвата време од 797. до 802. године. Од 802. до 806. године обавља значајну функцију управника непознатог али значајног сиротишта у Цариграду. У свим овим фазама Никифор је могао написати своје дело, али и касније, као патријарх, или у прогонству.
- „*Кратка Историја*“ патријарха Никифора, поред тога што пружа основне информације за проучавање друштвено политичких процеса унутар византијског царства 7. и 8. века, представља и сведочанство о самом аутору, његовим ставовима према различитим појавама и процесима из прошлости које описује.

4. Кратак опис садржаја дисертације

Дисертација „*Кратка Историја* патријарха Никифора – историјска анализа дела“ подељена је на четири велике целине, којима претходи Предговор а следује Закључак и Списак чешће навођених извора и литературе. Први део (8-46 странице) посвећен је биографији писца, цариградског

патријарха Никифора (506-815) и подељен је на следећа мања поглавља: *Од рођења до Седмог васељенског сабора*; *Никифорово световно образовање*; *Од Седмог васељенског сабора до избора за патријарха*; *Патријарси Тарасије и Никифор*; *Патријарх Никифор (806-815)*; *Патријарх Никифор према папи Лаву III*; *Патријарх у егзилу (815-828)*. Други део дисертације обрађује спољашње карактеристике дела (46-68) у поглављима *Датовање* Кратке историје; *Кратка историја –структура* и *Проблем "наративног прекида"* за период 641-668. Трећа целина носи назив *Слика царева* у Краткој историји (68-170) и подељена је на шеснаест поглавља међу којима посебно треба издвојити кандидову анализу и закључке везане за личност цара Ираклија и његову владавину, као и за начин на који је патријарх Никифор осликао иконоборачке царева. Четврти део *Патријарси* у Краткој историји (171-233) подељена је на осам поглавља и чини паралелно истраживање са кандидатом анализом царева и световне историје у трећем делу. Посебно треба истаћи анализу Никифорове слике патријараха Сергија и Германа, с једне стране, и иконоборачких архијереја, са друге, која на потпуно оригиналан начин осветљава комплексни став цариградског патријарха и историчара према својим претходницима на трону и духовним бурама из претходних столећа ромејске историје.

Трећи и четврти део дисертације представљају централне целине дисертације у којима се садржај Никифоровог дела посматра и прецизно анализира кроз призму ауторовог приказа царева, односно цариградских патријараха. Резултат овог детаљног истраживања је помало изненађујућа, потпуно нова оцена Никифоровог става како о појединим личностима из претходних векова византијске повести, тако и о укупном историјском развоју византијске државе у вековима којима је аутор у свом специфичном погледу у прошлост окренут.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Остварени резултати дисертације *"Кратка Историја патријарха Никифора – историјска анализа дела"* докторанда Драгољуба Марјановића у

значајној мери мењају досадашњу слику у науци о овом византијском делу и његовом разумевању, како у погледу његове историјске вредности у подједнакој мери у односу на његове литерарне карактеристике, ставове и намере аутора и начине на који је износио свој став о догађајима из византијске прошлости у световној и духовној сфери. Резултати до којих је кандидат дошао предстаљају оригиналан научни допринос проучавању византијске историје и књижевности 8. и 9. века и нису ограничени само на нова сазнања, приступе и тумачења дисертације *Кратка Историја* патријарха Никифора. На примеру овог дела, које је у науци посматрано искључиво као важан и најчешће поуздан историјски извор, докторанд Драгољуб Марјановић је својом анализом и синтетским закључивањем показао комплексност исказа и израза овог патријарха Никифора, а тиме и осталих византијских учењака, сложеност њихових дела и различите нивое наратије који са собом носе и сасвим различите поруке, које је аутор упућивао својој публици, неретко другачије, или чак супротне, од оних ставова који се срећу у површинском слоју наратије.

Сложени процес настанка византијских историјских списа, попут дела ученог патријарха Никифора, који је у себи носио равнотежу између неопходности угледања на узор и праћења устаљене наративне форме и хтења да се јасно искажу своји ставови, реконструисана је на нови, потпуно оригинални начин у дисертацији "*Кратка Историја* патријарха Никифора – историјска анализа дела" докторанда Драгољуба Марјановића. Рашчлањавањем података које патријарх Никифор доноси у свом историјском делу, кандидат је показао настојање аутора да кроз специфичну наративну нит истакне свој субјективни став о претходним столећима византијске историје, обележене сукобом око поштовања икона, мењајући у великој мери преовлађујуће мишљење у науци о Никифору као емотивно незаинтересованом и једноставном, временски удаљеном, објективном историјском приповедачу. Овакав став, најснажније испољен у студији Сирила Манга која прати његово критичко издање *Кратке историје* из 1990. године и у науци од тада у потпуности усвојен, мора бити промењен након резултата докторске дисертације Драгољуба Марјановића, посебно везано за време и околности настанка дела, ауторов став о цару Ираклију и царевима иконоборцима, и његов

приказ цариградских патријараха, својих претходника на духовном трону византијске престонице.

6. Закључак

Докторска дисертација *"Кратка Историја патријарха Никифора – историјска анализа дела"* докторанда Драгољуба Марјановића урађена је у свему према одобреној пријави теме за дисертацију, а својим оригиналним резултатима у великој мери мења досадашња знања у науци о овом важном историјском делу, намерама и ставовима аутора, његовом суду о најважнијим личностима византијске повести 7. и 8. века и сврси самог дела у подељеној Византији раног деветог столећа.

Стога смо слободни да предложимо да се усвоји позитивна оцена о докторској дисертацији ***"Кратка Историја патријарха Никифора – историјска анализа дела"*** докторанда Драгољуба Марјановића и да се кандидату дозволи њена усмена одбрана.

Чланови Комисије за оцену и одбрану докторске дисертације:

Проф. др Радивој Радић

Проф. др Војислав Јелић

Проф. др Влада Станковић,
ментор и писац реферата